

Kuitenkin nimistöstämme voidaan osoittaa tapauksia, joissa esimerkiksi *Lääväpellostä* on tullut *Navettapelto* pelkästään sen takia, että *läävä*-appellatiivi on käynyt harvinaiseksi ja korvattu samamerkityksisellä ja tutulla *navetta*-sanalla. Nimen sisältö voi olla tärkeä nimien käytön kannalta. Tekijä itsekin myöntää tämän sanomalla, että kun entinen nimi on merkityssisällön hämääntyä käynyt vieraaksi, on se voitu korvata uudella nimellä (s. 93). Kirjan eri sivuilla on siis samoista asioista ristiriitaista tietoa.

Kohde ja sen nimi eivät aina riittävän selvästi erotu toisistaan. Järvien joukosta väitetään esimerkiksi löytyvän Espoon vanhinta paikannimistöä (s. 26). Paikannimiä ei kuitenkaan liene järvien joukossa, vaan vanhinta paikannimistöä on järvien nimien joukossa.

Kirjaa varten ei ole kerätty uutta nimitietoa kentältä, vaan on luotettu jo olemassaoleviin lähteisiin. Kenttäkysely ei kuitenkaan olisi ollut pahitteeksi, jotta olisi saatu selville nimien nykyinen käyttöala ja -laajuus. Näin olisi voitu kartuttaa sitä, mitkä nimet ovat häviämässä käytöstä tai kenties ovat jo hävinneet. Tällainen kysely olisi toki vaatinut työtä, mutta ei varmaankaan kohtuuttomasti. Järvien ja lampien nimet ovat keskeisintä nimistöä, jota on helppo kerätä.

Järvi-Espoo on kirja, joka tyydyttää niin kotiseudustaan kiinnostuneita maallikoita kuin nimistöntutkijoitakin. Sen näyttävä ulkomuoto ja lukuisat valokuvat ilahduttavat lukijaa. Kirjan nimistötieteellinen osuus on täsmällinen ja selkeä. *Järvi-Espoon* kaltaisten teosten avulla nimistöntutkimus voi – tieteellisestä tasosta tinkimättä – saavuttaa laajan ja kiinnostuneen yleisön.

TERHI AINIALA

Suomen kielen »universaalikielioppi»

HELENA SULKALA – MERJA KARJALAINEN *Finnish. Descriptive Grammars*. Routledge, London and New York 1992. 426 s.

Helena Sulkalan ja Merja Karjalaisen suomen kielioppi tarjoaa laajan kuvauksen suomen kielestä varsin erikoisessa muodossa. Työ on osa kansainvälistä deskriptiivisten kielioppien sarjaa, jossa aikaisemmin ovat ilmestyneet mm. tamilin, japanin ja baskin kieliopit. Sarjan tarkoituksena on tarjota yhtenäisiä kuvauksia eri kielistä kielitypologisia ja kielellisiin universaaleihin kohdistuvia tutkimuksia varten. Sarjassa ilmestyneiden kielioppien tarkoituksena on siis koota ja luokitella aineistoa, ei niinkään esittää teoretisointeja ja tulkintoja. Kieliopit noudattavat yhtenäistä teoriakehystä, joka pohjautuu Bernard Comrien ja Norval Smithin laatimaan kysymyslistaan. Kysymyslista on ilmestynyt yleiskielitieteellisessä aikakausjulkaisussa *Linguassa* vuonna 1977 (Comrie – Smith 1977). Kysymyksissä tiedustellaan lyhyesti erilaisten kategorioiden esiintymistä ja käyttöä kielessä.

Uudessa kieliopissa on kolme pääosaa: syntaksi, morfologia ja fonologia. Näistä selvästi laajin on syntaksin ja suppein fonologian osuus. Lisäksi mukana on sivun pituiset katsaukset ideofoneihin (*huiskin haiskin*) ja interjektioihin sekä eräiden semanttisten kenttien leksikkojen listaukset ja noin kahdensadan sanan keskeinen sanasto. Mukana leksikon esittelyssä ovat mm. sukulaisuus- ja väritermit sekä ruumiinosien nimitykset.

Työn pääosien järjestys on siis sikäli erikoinen, että kuvaus alkaa syntaksista eli kieliopin laajimmista yksiköistä ja päättyy fonologiaan eli pienimpiin yksiköihin. Useinhan järjestys on juuri päinvastainen. Erikoinen on myös syntaksin osuuden alku, jossa ensimmäisenä käsitellään suoran ja epäsuoran esityksen keinot.

Työn taustasta huolimatta syntaksin jaksot kieliopissa voisi varsin hyvin olla aivan

omaehtoisesti laadittu esitys suomen lauseopin kysymyksistä, vaikka se poikkeaaakin selvästi aiemmista suomen syntaktisten rakenteiden kuvauksista. Oikeastaan on hämmästyttävää, kuinka hyvin suomen kieli istuu ennalta annettuun kuvausmalliin, tai kuinka hyvin annettu malli onnistuu kuvaamaan suomen kielen lauseopin ilmiöitä. Kielioppi tarjoaa selkeän ja yksityiskohtaisen kokonaiskatsauksen monesta lauseopillisesta aiheesta, kuten esimerkiksi nomini-lausekkeiden mahdollisista rakennevaihtoehtoista, anaforasta, refleksiiveistä ja resiprookkisuudesta. Monissa näistä kuvauksista Sulkala ja Karjalainen liikkuvat aiemmin melko kartoittamattomassa maastossa, ja niinpä monessa luvussa olisikin ilmiselvästi juurta jopa omaksi erilliseksi tutkimukseksi. Joitain asioita olisi tosin voinut käsitellä hieman laajemminkin. Esimerkiksi epäsuoran esityksen keinot (s. 1 – 6) on kuvattu aika suppeasti. Käsittelemättä ovat jääneet mm. modaaliverbin pitää käyttö toisen käden tiedon kerronnassa (*Tämän piti olla selvää, Talon pitäisi olla yli kolmesataa vuotta vanha*) samoin kuin muka-ilmaukset (*Vuoressa muka asuu peikko*).

Jostakin syystä verbien rektiota ei ole tiedusteltu kuvausmallissa lainkaan, vaikka sillä luulisi olevan yleiskielitieteellistä mielenkiintoa. Sulkala ja Karjalainen tosin mainitsevat rektion lyhyesti morfologian puolella (s. 215). Myöskään sellaiset suomen kielen kannalta keskeiset ilmiöt kuin kongruenssi ja lauseenvastikkeet eivät ole saaneet mallissa omaa lukuaan, vaan ne tulevat esiin pitkin matkaa muiden asioiden yhteydessä. Substantiivien ja adjektiivien kongruenssia käsitellään kylläkin lyhyesti morfologiassa (s. 338). Jotkin toiset asiat ovat puolestaan saaneet kuvauksessa hämmästyttävän paljon sijaa. Esimerkiksi ns. kaikukysymyksiä (eli toistokysymyksiä, *echo questions*, A: *Tuleeko Maija iltapäivällä?* B: *Tuleeko kuka iltapäivällä?*) käsitellään tyypeittäin peräti kuudessa alaluvussa. On vaikea kuvitella, kuinka tällainen varsin marginaalinen kysymystyyppi voisi olla erityisen mielenkiintoinen kielellisten universaalien kannalta.

Erikoisinta luettavaa uudessa kieliopissa on morfologia. Mukana on sellaisia nomini-muotokategorioita kuin syy, tarkoitus, hinta, ekskluusio ja lisäys (*cause, purpose, price, exclusion, addition*), mutta myös koitoisimmat komitatiivi, essiivi, translatiivi ja instruktiivia vastaava instrumentaali (*instrumental*) ovat saaneet mallissa paikkansa. Verbimorfologian kuvauksessa esiintyviä kategorioita ovat mm. intentionaali, debitiivi ja narratiivi (*intentional, debitive, narrative*).

Yksi kiinnostavimmista osista morfologian jaksossa on aspektin käsittely. Tekijät toteavat (s. 305), että aspekti ei ole suomesa pelkän verbin vaan verbilausekkeen tai koko lauseen ominaisuus. Aspektin ilmaiseminen ei myöskään rajoitu pelkästään transitiivilauseisiin, minkä esityksessä olisi ehkä voinut tuoda selvemmin esiin. Kielioppimallinsa mukaisesti tekijät löytävät suomen kielestä (s. 305 – 314) perfektiivisen ja imperfektiivisen aspektin (*Outi luki kirjan/kirjaa*) lisäksi esimerkin monesta muustakin aspektityypistä. Näitä ovat habitaalinen (*Pelaan tennistä*), kontinuaatiivinen (*Outi vihaa miestä*), progressiivinen (*Olen menossa kauppaan*), ingressiivinen (*Sitten Jukka-Pekka juoksi*), terminatiivinen (*Sade lakkaa*), iteratiivinen (*Heikki heittää palloa seinään*), semelfaktiivinen (*Bengt yskähti*), punktuaalinen (*kopauttaa*), duratiivinen (*Jaakko paiskii kiviä jokeen*), simultaaninen (*Irmelin tullessa Matti nukkui*) sekä teelinen ja atelinen (*Marja juo kupillisen teetä* vs *Marja juo teetä*) aspekti. Kuten esimerkkien selityksissäkin todetaan, kaikkien näiden aspektityyppien merkitysvivahteita ei tosin ole mahdollista erottaa toisistaan, mutta esitys antaa kyllä havahduttavan kuvan siitä, kuinka monisäikeinen ilmiö aspekti voi perimmältään olla. Yksi merkittävä seikka, joka Sulkalan ja Karjalaisen työstä tulee selvästi esiin, on verbijohtimien keskeisyys aspektin ilmaisemisessa suomessa. Pientä tarkennustakin jää muutamassa kohdassa kaipaamaan. Tekijät esimerkiksi huomauttavat lyhyesti, että perfektiivinen aspekti ei esiinny aktuaalisessa preesensissä vaan aina futuurissa, mistä esimerkkinä on lause *Outi lukee kirjan*. Eikö esimerkiksi

lauseissa *Mies ampuu koiran* tai *Outi lukee kirjan nyt* esiinny kuitenkin perfektiivinen aspekti ja aktuaalinen preesens? Ingressiivisen aspektin yhteydessä (s. 311 – 312) rakenteiden *olla tekemäisillään* ja *olla tehdä* (*Olin ostamaisillani/ostaa auton*) annetaan ymmärtää olevan samamerkityksisiä, vaikka ne eivät suinkaan aina voi korvata toisiaan (*Kun astuin autosta, olin kaatua vs. ?Kun astuin autosta, olin kaatumaisillani*).

Morfologian kuvaukseen on kielioppi-mallissa ylipäätänsäkin tarjottu todella lukuisa määrä erilaisia kategorioita. Esimerkiksi lokaalisuuden ilmaisemisessa tarkastellaan myös sijaintia läheisyydessä, edessä, takana, yläpuolella, alapuolella, vieressä, välissä ja ympärillä (*proximate, anterior, posterior, superior, inferior, lateral, medial, circumferential*). Jossakin kielessähän voisi olla affiksi tai partikkeli myös näitä varten. Morfologiaan sisältyvien kategorioiden tarkastelussa tulee esille monia huomionarvoisia asioita myös suomen kielestä, mutta jaksoa lukiessa mieltä kuitenkin askarruttaa tämän tästä kysymys, onko siinä tarkoitus kuvata kielen muotorakennetta vai tiettyjen semanttisten funktioiden ilmaisemista kielessä. Esimerkiksi mainittuja lokaalisia funktioita voidaan tietenkin ilmaista myös suomessa ainakin postpositioilla tai adverbiaaleina käytetyillä nomineilla (*Margatta asuu yliopiston lähellä, Mummu istutti kukkia talon etupuolelle*), mutta kuuluvatko kategoriat siltikään kielen kieliopillistuneeseen muotorakenteeseen? Samoin esimerkiksi varoitusta ilmaisevan verbin moduksen (*monitory*) kohdalla todetaan (s. 321), että sopivassa kontekstissa tavallinen indikatiivinen väitelausekin voidaan tulkita varoitukseksi (*Silta on vanha*), mutta tulkintahan ei liity mitenkään verbin modukseen. Varmuutta ilmaisevan moduksen (*certainty*) yhteydessä (s. 320) taas esitellään paitsi potentiaali myös modaaliverbit *täytyä* ja *voida* sekä varmimpana mahdollisena ilmauksena yksinkertainen väitelause (*Leila on siellä*). Toisaalta tekemisen peräkkäisyyttä ilmaiseva konsekutiivi (*consecutive*) kuitataan maininnalla (s. 321), ettei suomessa ole tällaista modusta, mutta tietenkin suomessakin voi-

daan ilmaista tekemisen peräkkäisyyttä (*Mies joi myrkyä, hymyili ja kuoli, Luettu-aan kirjeen Liisa kiljaisi riemusta*). Modusten tarkastelun johdantokysymyksenä on kuitenkin, mitkä mallissa luetelluista moduksista esiintyvät morfologisena kategoriana, ja kuinka ne on merkitty (Comrie – Smith 1977: 50). Kyselyn johdannossa myös todetaan, että kuvauksessa on oltava yhtä eksplisiittinen kategorian esiintymisestä (*existence*) kuin esiintymättömydestäkin (*non-existence*) kielessä (Comrie – Smith 1977: 7). Selvää tietenkin on, että mahdollisiksi universaaleiksi ehdotettujen muotokategorioiden määrittäminen pohjautuu pakosta merkitykseen, mutta millä ehdoilla jonkin kategorian voidaan katsoa kuuluvan kielioppiin?

Fonologian osuudessa esitellään suomen fonologiset yksiköt, fonotaksi, suprasegmentaaliset piirteet ja morfofonologia.

Sulkala ja Karjalainen tarjoavat kieliopissaan monia tarkkoja kartoituksia suomen kielen rakenteesta sekä runsaasti erilaisia havaintoja suomen keinoavarojen antamista mahdollisuuksista. Jonkin verran rohkeammin ja ennakkoluulottomammin he olisivat kenties voineet esittää vaihtoehtoja suomen rakenteen perinteisille kuvaustavoille, mihin tällaisen »suomen kielen universaalien kieliopin» olisi voinut ajatella antavan oivan tilaisuuden. Omistusrakenteen (*Tytöllä on koira*) yhteydessä he kyllä varovasti arvostelevat (s. 143, 177) vakiintunutta tapaa jäsentää omistusrakenteen omistettava subjektiksi ja omistaja adverbiaaliksi. Tämä jäsenystapa tuntuu semanttisesti aika omituiselta, ja sillä on myös se Sulkalan ja Karjalaisenkin esittämä muodollinen heikkous, että persoonapronominit ovat omistettavan asemassa akkusatiivissa (*Minulla on vain sinut*). Agenttirakenteen (*äidin tekemä vil-latakki*) verbimuotoakin kieliopissa kutsutaan (s. 47, 327) yksinkertaisesti 3. infinitiiviksi. Yleisesti ottaen Sulkala ja Karjalainen ovat kuitenkin olleet varsin uskollisia suomen kielioppiperinteelle. Astevaihtelu on esitetty (s. 209, 385 – 386) sangen lyhyesti avo- ja umpitavuihin perustuvan mallin mukaisesti, ja koko käänteinen astevaihtelu

(*lääke* : *lääkkeen*) sekä passiivi- ja infinitiivimuodoissa esiintyvät pääsäännön vastaiset heikot asteet (*ottaa* : *otetaan*, *pakata* : *pakkaan* : *pakaten*) samoin kuin kaikki muutkin nykykieleen kuuluvat ilmiöt (ks. Karlsson 1983: 322–337) on sivuutettu maininnalla, että astevaihtelun pääsäännöstä on poikkeuksia. Passiivin yhteydessä (s. 288–291) ei ole tarkasteltu passiivin preesensin niin muodollista kuin semanttistakin läheisyyttä 1. infinitiiviin (*syödä* : *syödään*, *tulla* : *tullaan*, *haluta* : *halutaan*). Molemmissa muodoissahan tekeminen esitetään tekijän osalta indefiniittisenä. Täysin puolustettavissa oleva ja äännevaihteluiltaan jopa taloudellisempi ratkaisu olisi esittää passiivin preesensin koostuvan 1. infinitiivistä ja passiivin persoonapäätteestä, eräissä verbeissä infinitiivin päätteessä tapahtuu vain muutos *-a* > *-ta* (*puhua* : *puhutaan*). Objektien sijoina mainitaan (s. 212–213) myös yksikön päätteetön akkusatiivi samoin kuin monikon akkusatiivikin, vaikka objektin sijanvaihtelu olisi kuvattavissa myös ilman niitä. Morfologian kannalta yksinkertaisempaa olisi todeta objektin sijana olevan – persoonapronominin ja kysymyssanan *kuka* sivuuttaen – passiivisissa, imperatiivisissa ja genetiivisubjektillisissa lauseissa akkusatiivin asemesta nominatiivi, kun taas monikossa objektin sijoja ovat kaikissa lausetyypeissä vain partitiivi ja nominatiivi. Sen sijaan *n*-akkusatiivi on pidettävä mukana objektin kuvauksessa huolimatta sen identtisyydestä genetiivin kanssa, jos halutaan selittää lauseenjäsennyksen avulla sellaisten lauseiden kuin *Pekka nai Liisan tyttären ja Matti Pirkon* kaksitulkin-taisuus.

Myös taivutusprosessien kuvaus on kielioissa paitsi perin niukkaa ja hajanaista, mikä johtuu mallissa asetettujen kysymysten puutteellisuudesta, myös tunnontarkasti perinteisiä, kielihistoriaan pohjaavia kuvaustapoja noudattavaa. Partitiivin päätevarienteiksi mainitaan (s. 208) vain *-a* ja *-ta*, vaikka *-e*-loppuisten nominien päätteeksi voitaisiin tulkita myös *-tta*, niin kuin joissakin esityksissä on tehtykin. Miksi verbien infinitiivin tunnukseksi ei samoin voisi tul-

kita *-ta*:ta myös verbityypeissä *vastata*, *tarvita* ja *vanheta*, kun se kerran esiintyy tyyppissä *nousta* (s. 323)? Samalla verbien voakaali- ja konsonanttivartaloiden (s. 208, 386) asemesta voitaisiin operoida käsitteillä infinitiivivartalo (*tul-*, *nous-*, *vasta-*, *tarvi-*, *vanhe-*) ja taivutusvartalo (*tule-*, *nouse-*, *vastaa-*, *tarvitse-*, *vanhene-*), joista jälkimmäinen olisi muodostettavissa edellisestä täysin säännöllisin rutiinein. Infinitiivivartalosta muodostettaisiin esimerkiksi aktiivin 2. partisiippi ja 3. persoonan imperatiivi, taivutusvartalosta taas esimerkiksi aktiivin indikatiivin preesens ja myönteinen imperfekti. Tällaisessa kuvaustavassa verbinmuotojen suffiksien valikoima tosin paisuisi hiukan, sillä esimerkiksi aktiivin 2. partisiipille jouduttaisiin esittämään variantti *-nnut* ja 3. persoonan imperatiiville variantti *-tkoon*, mutta samalla morfofonologiassa säästyttäisiin monilta sellaisilta varsin erikoisilta äännevaihteluilta kuin *-tse-* : *-nøø-* (*hallitsee* : *hallinnut*) tai *-ne-* : *tø-* (*pimenee* : *pimetkөөn*) (s. 391). Esitys ei tietenkään noudattaisi kielihistorian polkua, mutta nykykielen kannalta se antaisi taivutuksesta selkeän ja moitteettoman kuvan.

Tarkastelun yleisestä perinpohjaisuudesta huolimatta joissakin yksittäisissä kohdissa Sulkalan ja Karjalaisen kieliopissa olisi täsmennettäväkin. Epäselvää on esimerkiksi, mitä tekijät tarkoittavat opaakkiisuudella (*opaqueness*) eli läpikuultamattomuudella, kun he toteavat (s. 75), että nykyisin *-sti*-loppuisia sanoja pidetään niiden opaakkiisuuden takia usein adjektiiveina, vaikka ne on aikaisemmin luokiteltu adverbeiksi. Tuntuisi, että asia olisi paremminkin päinvastoin: *-sti*-sanojen voidaan katsoa kuuluvan adjektiivien paradigmaan juuri sen takia, että adjektiivi on niin muodon kuin merkityksenkin kannalta selvästi erotettavissa *-sti*-suffiksin takaa. Syynä olisi siis transparenttisuus eli läpikuultavuus. Vaille huomiota Sulkalalta ja Karjalaiselta jää se vahva muodollinen perustelu *-sti*-sanojen adjektiiviselle tulkinnalle, että suffiksi tulee morfotaktisesti komparatiivi- ja superlatiivitunnuksen jälkeen eikä johtimien normaaliin paikkaan niiden edelle (vrt. Hakulinen

– Karlsson 1979: 85, alaviite), vaikka sellaisten muotojen kuin *nopeammasti* ja *hitaimmasti* asemesta yleensä käytetäänkin muotoja *nopeammin* ja *hitaimmin*.

Possessiivisuuden ilmaisemisen yhteydessä Sulkala ja Karjalainen sanovat (s. 227), että eloton (*inanimate*) omistaja ilmaistaan yleensä inessiivillä, ja esimerkkinä annetaan lause *Puussa on oksia*. Eikö kasvava puu oksineen ole kuitenkin elollinen, vaikkakin ei-älyllinen? Muutenkaan adessiivin ja inessiivin käytölle omistuksen ilmaisemisessa ei tuntuisi olevan ratkaisevaa – toisin kuin kieliopissa väitetään (s. 228) – omistajan elollisuus tai älyllisyyskään. Se, että adessiivia käytetään harvoin ei-älyllisen omistajan yhteydessä, johtuu kenties vain siitä, että tällaisille olioille voi vain harvoin katsoa kuuluvan mitään niiden itsensä ulkopuolella olevaa. Aivan mahdollisia ovat kuitenkin sellaiset lauseet kuin *Lääkkeellä voi olla haitallisia sivuvaikutuksia*, *Kirjalla on hauska nimi* ja *Talolla on hyvä sijainti*. Adessiivisen omistusrakenteen vähäinen käyttö ei-älyllisten omistajien yhteydessä johtuukin siis ehkä maailmasta, ei kielestä. Aivan tarkka ei välttämättä ole myöskään joissakin tutkimuksissa esitetty määritelmä, että inessiivillä ilmaistaan (elottoman omistajan) erottamatonta omistusta (esim. Hakulinen – Karlsson 1979: 209). Esimerkiksi lauseissa *Tällä tuolilla on pitkä historia* ja *Jokaisella hiukkasella on samanlainen koostumus* esitettyä omistusta lienee adessiivisesta rakenteesta huolimatta pidettävä luonteeltaan erottamattomana. Inessiivillinen rakenne näyttäisikin rajoittuvan niihin erottamattoman omistuksen tapauksiin, joissa puhutaan osa – kokonaisuus-suhteesta: *Suomessa on paljon metsää* vs *Suomella on pitkä itäraja*, *Tuotteessa on vain yksi liikkuva osa* vs *Tuotteella on puolen vuoden takuu*, *Talossa on kuusi huonetta* vs *Talolla on huono maine*, *Ihmisessä on yli 200 luuta* vs *Ihmisellä on vapaus tehdä valintoja*. Näin esimerkiksi lauseet *Koivussa on isot lehdet* ja *Koivulla on isot juuret* olisi ymmärrettävä siten, että koivun lehdet hahmotetaan kuuluvaksi sen osaksi mutta juuret sen ulkopuolelle. Samankin asiainti-

lan voi tosin hahmottaa eri tavoin (*Hänessä/Hänellä on voimaa*).

Joitakin muitakin pieniä epätarkkuuksia kirjasta löytyy. Syntaksin osassa sanotaan (s. 22), että imperatiiveja ei voi muodostaa lauseista, joissa verbi on statiivinen, mutta vaikkapa *Tunne itsesi!*, *Elä siivosti!* ja heijastinkampanjan *Näy!* ovat aivan mahdollisia statiiviverbin sisältäviä imperatiivilauseita (ks. Jämsä 1986: 42). Suomessa on käypä myös lause *Ole kiltisti!*, mutta englannissa lause **Be nicely!* olisi kielenvastainen. Toisaalta ei-statiivisenkaan verbin imperatiivi ei ole luonteva, jos verbin subjektin ei ole luonteeltaan agenttiivinen ([?]*Synny*, [?]*Kehity*, [?]*Saavuta*). Käskyjen asteittaisuuden yhteydessä (s. 23 – 24) ei kieliopissa ole mainittu lainkaan ns. permissiivistä imperatiivia (*Tule sisään!*). Imperatiivin käyttäminen tässä funktiossa on kielissä kyllä yleistä mutta ei suinkaan itsestään selvää (ks. Chung – Timberlake 1985: 248). Lauseesta, jossa esiintyy kaksi objektin sijassa olevaa adverbialia, annetaan (s. 69) esimerkkinä lause *Joka päivä juoksin kilometrin*, jonka glossassa alussa olevan nominatiivisen määritteen sija on jostakin syystä tulkittu päätteettömäksi akkusatiiviksi. Sopiva esimerkki asiasta olisi vaikkapa *Juoksin peninkulmaa tunnin*. Adverbilausekkeiden esittelyssä väitetään (s. 81), että modaaliset adverbit eivät voi koskaan saada omia määritteitään, mikä ei pidä paikkaansa eräiden episteemisten adverbien osalta (*hyvin todennäköisesti*, *melko varmasti*, *aivan välttämättä*). Negaation yhteydessä sanotaan (s. 115) johtimella *-tOn* muodostettujen karitiivadjektiivien (*rahaton*, *huoleton*) ilmaisevan kvaliteetin puutetta, vaikka ne itse asiassa ilmaisevat jonkin asian tai esineen puutetta, mikä sinänsä vasta on kvaliteetti. Otsikossa 1.6.5.2 (s. 136) puhutaan vahingossa suorasta subjektista vaikka tarkoitetaan tietenkin objektia. Possessiivisuffiksillisina muodoltaan identtisten yksikön nominatiivin ja genetiivin oikean merkityksen esitetään (s. 177) selviävän pragmaattisin perustein, mutta oikea tulkinta löytyy yleensä jo syntaksin pohjalta ilman pragmaattikkaa, sillä väärä tulkinta tuottaisi syktak-

tisen »epälauseen» (*Tässä on tyttäreni vs Tässä on tyttäreni koira*).

Morfologian osuuden alussa mainitaan (s. 208) nominien sijojen lukumääräksi kuusitoista, mutta epäselväksi jää, mikä sija on laskettu kuudenneksitoista, sillä tekijät luettelevat vain normaalit viisitoista sijaa. Kuudestaistahan voisi olla prolatiivi tai latiivi, jotka on mainittu alun lyhenneluetelossa. Liialliselta yksinkertaistukselta tuntuu liitepartikkelin *-kin* merkityksen määrittelemisen pelkästään toteamuksella (s. 209), että liitepartikkelilla on usein sama merkitys kuin adverbilla *myös*. Pieni lipsahdus on myös monikkomuotojen esittelyssä, jossa sanotaan (s. 267), että monikonkin akkusatiivi voisi olla paitsi nominatiivin myös genetiivin kaltainen. Verbin modusten yhteydessä ehdotetaan (s. 322) virheellisesti, että verbi *saada* voisi verbien *voida* ja *saattaa* tapaan ilmaista satunnaisuutta (*contingency*). Kolmannen infinitiivin illatiivin merkitystehtäväksi määritellään (s. 325) alkamassa olevan toiminnan ilmaiseminen, mutta muoto voi ilmaista myös edelleen jatkuvaa toimintaa (*Minä jään vielä leikkimään Maijan kanssa*). Verbiketjuista sanotaan (s. 336), että ketjun viimeinen verbi on ei-finiittinen, mutta itse asiassa kaikki muut ketjun jäsenet paitsi ensimmäinen ovat ei-finiittisiä (*Sinun pitää ruveta tekemään työtä, Minun täytyy saada voida alkaa yrittää lakata suremasta*).

Fonologian osuudessa sanansisäisten konsonanttien käsittelyssä esitetään (s. 370), että *d* voisi esiintyä vain vokaalien välisessä asemassa, mutta se esiintyy myös *hd*-yhtymässä (*suhde, yhdistys, kahdeksan, ehdottaa*). Astevaihtelussa tapahtuvien assimilaatioiden yhteyteen (s. 388) ovat sellaisien tapausten kuin *mp : mm* ja *lt : ll* (*kampa : kamman, kulta : kullan*) rinnalle pujahtaneet vaihtelut *t : d* ja *ht : hd* (*nauta : naudat, kohta : kohdan*). Morfofonologian (s. 385–396) esityksessä on myös joitakin aukkoja. Dissimilaatioiden kuvauksesta puuttuvat ainakin sellaiset yleiset ilmiöt kuin passiivin vokaalinmuutos *-a- > -e-* (*ajaa : ajetaan*) ja 2. infinitiivin vokaalinmuutos *-e- > -i-* (*itkeä : itkiessä*).

Kirjan lopussa oleva hakemisto on sikäli vajavainen, että siihen on sisällytetty vain otsikoissa esiintyvät kielioppitermit ja viitatus osoittaa vain juuri siihen sivuun tai niihin sivuihin, jolla tai joilla hakusana esiintyy otsikossa. Ratkaisu perustunee kirjoittajien saamiin ohjeisiin, vaikka Comrie ja Smithkin (1977: 8) huomauttavat, että funktioista muotoon etenevän kuvauksen tukena täytyy olla hakemisto, jonka perusteella kielellisistä universaaleista kiinnostunut tutkija voisi helposti päästä selville tietyn muodon eri funktioista kielessä. Pelkistä otsikkosanoista koostuvasta hakemistosta ei kuitenkaan löydy esimerkiksi akkusatiivia tai astevaihtelua lainkaan, ja monikäyttöiselle elatiivillekin annetaan viitteksi vain se ainokainen sivu, jolla sija esiintyy otsikossa. Kattavammalle hakemistolle olisi todella ollut käyttöä, sillä tällaisessa työssä samaa rakennetta joudutaan väistämättä esittelemään useassa eri kohdassa.

Valitettavaa on myös se, että kirjassa ei ole lähdeviitteitä, vaikka lopussa onkin luettelo tärkeimmistä käytetyistä lähteistä. Viitteiden puuttumisen takia lukija joutuu monessa kohti itse palaamaan lähteille selvittääkseen, miltä osin esitys perustuu jo aiemmin olemassa olleeseen tietoon ja mitkä ovat tekijöiden omia löytöjä, oivalluksia tai ehdotuksia. Viitteiden puuttuminen on kuitenkin sarjan toimittajien ratkaisu.

Kaiken kaikkiaan uusi suomen kielioppi on kuitenkin sekä sivumäärältään että sisällöltään muhkea teos, joka päästää kurkistamaan suomen kieleen vähän erilaisesta ikkunasta. On jännittävää nähdä, mitä valmiina annettu kuvausmalli saa irti suomen kielestä ja millaiset jollakin tavoin universaaleina pidetyt kategoriat ovat kieliopillistuneet tai jääneet kieliopillistumatta suomesa. »Ylikielellisistä» lähtökohdistaan huolimatta kielioppi tarjoaa varsinkin laajassa syntaksin osassaan myös useita seikkaperäisiä ja pelkästään suomen kielen kannaltakin kiinnostavia tarkasteluja aiheista, joista monen voi todeta jääneen aikaisemmin yllättävän vähäiselle huomiolle.

HEIKKI KANGASNIEMI

Kirjallisuutta

LÄHTEET

- CHUNG, SANDRA – TIMBERLAKE, ALAN 1985: Tense, aspect and mood. – TIMOTHY SHOPEN (toim.): Language, typology and syntactic description III s. 202–258. The Press Syndicate of University of Cambridge, Avon.
- COMRIE, BERNARD – SMITH, NORVAL 1977: Questionnaire. – *Lingua* 42 s. 1–72.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: Nykysuomen lauseoppia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. Helsinki.
- JÄMSÄ, TUOMO 1986: Suomen kielen yleistimpien verbien semantiikkaa. *Acta Universitatis Ouluensis. Series B, Humaniora* No. 12. *Philologica* No. 5. Oulu.
- KARLSSON, FRED 1983: Suomen kielen äänne- ja muotorakenne. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.